

मनहरी गाउँपालिका

आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ को
नीति तथा कार्यक्रम र बजेट वक्तव्य

“कृषि, पर्यटन, बन वातावरण र व्यापार मनहरी समृद्धीको मूल आधार”

सभाअध्यक्ष महोदय

यस गाउँपालिकाको गरिमामय सातौँ सभामा हाम्रो निमन्त्रणालाई स्वीकार गरि उपस्थित हुनु भएका गाउँ सभाका सदस्यहरु लगायत सम्पूर्ण महानुभावहरुमा म मेरो व्यक्तिगत र मनहरी गाउँपालिकाको तर्फबाट न्यानो अभिवादन तथा हार्दिक स्वागत गर्न चाहन्छु ।

सर्वप्रथमतः देश र जनतालाई स्वतन्त्र र सार्वभौमसत्ता सम्पन्न बनाउन विभिन्न कालखण्डमा गरिएका ऐतिहासिक संघर्ष तथा आन्दोलनमा शहादत प्राप्त गर्नु हुने सम्पूर्ण ज्ञात अज्ञात शहीदहरु प्रति भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु । यसै गाउँपालिका वडा नं. ३ का निर्वाचित वडा अध्यक्ष मान बहादुर स्याङ्तानको यहि मिति २०७७/०२/२९ गते भएको असामयीक निधन प्रति गहिरो श्रदान्जली ब्याक्त गर्दै शोकसन्तप्त परिवारजनमा समवेदना ब्याक्त गर्दछु । यसै गरि कोरोना भाइरस (कोभिड १९) को विश्वव्यापी महामारीका कारण मृत्यु भएका व्यक्तिहरुमा हार्दिक श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु र संक्रमण भई स्वास्थ्यलाभ गरिरहेका सम्पूर्णमा शिघ्र स्वास्थ्यलाभको कामना गर्दछु । नोबेल कोरोना भाइरस बाट सिर्जित मानविय स्वास्थ्य संकटको यस घडिमा आर्थिक,भौतिक तथा नैतिक सहयोग प्रदान गर्नुहुने सम्पूर्ण महानुभावहरुमा हार्दिक अभिवादन गर्दछु ।

स्थानीय निर्वाचन २०७४ बाट निर्वाचित हामी जनप्रतिनिधिहरुले करिव तिन वर्षको समय अवधि व्यतित गरिसकेका छौ । तिन वर्षको हाम्रो कार्यकालमा स्थानीय तहलाई ससक्त र प्रभावकारी बनाउन हामिले खेलेको भुमिका हाम्रा सामु छर्लङ्ग छदैछ । सिमित स्रोत साधनबाट जनताका असिमित आवश्यकता सम्बोधन गर्नुपर्ने वाध्याताका विच विभिन्न प्राकृतिक प्रकोपको समेत सामना गर्नु परिरहेको छ । विश्वव्यापी रुपमा फैलिरहेको कोरोना भाइरसका कारण श्रृजित असहज र त्रासदीपूर्ण यस घडीमा हामी आगामी वर्षको नीति कार्यक्रम र बजेट तर्जुमाको चरणमा छौ ।नेपालको संविधान अनुसार तीन तहको सरकार मध्ये जनताको सबैभन्दा नजिकको सरकार स्थानीय सरकारको बजेट तथा कार्यक्रम आफैले बनाउने यस गरिमामय सभामा हामी रहरहदा जनताका विकासका चाहनाका साथै जनताको स्वास्थ्य सुरक्षा र मानविय जिवनको रक्षा समेतलाई ध्यान दिई नीति कार्यक्रम र बजेट तर्जुमा हाम्रो प्राथमिकता रहनजाने कुरामा दुईमत रहनेछैन ।

स्थानीय सरकार प्रतिको बढ्दो नागरिक अपेक्षा, विकासका न्यूनतम पूर्वाधारहरुको कमी, विश्वव्यापी कोरोना महामारीका कारण पर्न गएको मानसीक आघात, रोजगारीका सिमितताका बीचबाट माथि उठ्दै उपलब्ध स्रोतसाधनलाई कुशलतापूर्वक परिचालन गर्ने विषय चुनौतीपूर्ण रहदा रहदै पनि गाउँपालिका प्रतिको गाउँवासीहरुको सद्भाव, विकास र समृद्धि प्रतिको गाउँपालिकावासीहरुको उत्कृट चाहनाको परिणामस्वरुप गाउँवासीको जीवनस्तरमा गुणात्मक परिवर्तन आउने कुरामा म पूर्ण विश्वस्त छु । हाम्रा विकास साभेदारहरुकातर्फबाट विकास आयोजनाहरु तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनको सिलसिलामा प्राप्त उच्चस्तरको परामर्श र सहयोग प्रति विशेष आभार प्रकट गर्दै भविष्यमा पनि यस्तै रचनात्मक सहयोग, सल्लाह एवं समन्वय प्राप्त हुने विश्वास समेत लिएको छु ।

प्रस्तुत बजेट, नीति तथा कार्यक्रम २०७२ सालमा जारी भएको नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार संचालन ऐन , पन्द्रौँआवधिक योजना, दिगो विकासका लक्ष्यहरु, राष्ट्रिय नीतिहरु, नेपाल सरकारको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, तथा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त बजेट सिलिङ्ग तथा मार्गदर्शन एवं योजना तर्जुमाको क्रममा विभिन्न तहबाट प्राप्त हुन आएका सल्लाह, सुभाबहरु र सिकाईहरुका आधारमा आगामि आव को लागि प्रस्तुत बजेट, नीति तथा कार्यक्रम तयार गरिएको छ । कोरोना भाइरस कोभिड १९ का कारण पर्न गएको विश्वव्यापी प्रभावका कारण उत्पन्न भएको जनस्वास्थ्य चुनौती, रोजगारीमा पर्न गएको असर तथा जनताको दैनिकीमा आएको असहज अवस्थालाई सम्बोधन गर्न समेतयस बजेट, नीति तथा कार्यक्रमले सहयोग पुग्ने विश्वास लिएको छु । प्रस्तुत नीति कार्यक्रम र बजेट कार्यान्वयनबाट गाउँपालिकाले लक्षित गरेका

उद्देश्यहरू हासिल गर्न सघाउ पुग्नुका साथै समृद्ध नेपाल, सुखि नेपाली को परिकल्पनामा समेत सहयोग पुग्ने विश्वास समेत लिएको छु ।

मनहरी गाउँपालिकाको आ.व. २०७७/७८ को अर्थ सम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्न बनेको अर्थ विधेयक, स्थानीय तहको आर्थिक विधेयक सम्मानित सभा सामु पेश गरेको छु । त्यस्तै मनहरी गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७७/७८को सेवा र कार्यहरूको लागि स्थानीय सञ्चित कोषबाट केही रकम खर्च गर्ने र विनियोजन गर्ने सम्बन्धमास्थानीय तहको विनियोजन विधेयक समेत सम्मानित सभा सामु पेश गरेको छु ।

सभाअध्यक्ष महोदय,

अब म आगामी आ.व को बजेट तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्नु अघि संक्षिप्त रुपमा गत आर्थिक वर्षको यथार्थ प्रगति विवरण र चालु आर्थिक वर्षको संशोधित विवरण प्रस्तुत गर्न चाहन्छु ।

गत आ.व. ०७५/०७६ मा यस गाउँपालिकामा विभिन्न शिर्षक मा कुल एकहत्तर करोड दश लाख पाँच हजार तिनसय अठहत्तर रुपया आम्दानी र गत विगतको जिम्मेवारी रु.पाँच करोड बयासी लाख बाइस हजार दुईसय उन्नानअसि गरि कुल छैयत्तर करोड त्रियासी लाख सत्ताइस हजार छयस सन्ताउन्न आम्दानी जम्मा भएकोमा विभिन्न शिर्षकमा चालु तथा पुजिगत खर्च गरि कुल छपन्न करोड सत्तरी लाख अठ्ठासी हजार पाँचसय बत्तिस रुपैया खर्च भई रु.विस करोड बाह्र लाख उन्नानचालिस हजार एकसय पचिस रुपैया मौज्दात रहन गएको छ ।

उक्त आ.व.मा सम्पन्न भएका **तिनसय तिस** योजना तथा कार्यक्रमहरूबाट तपसिल बमोजिमका उपलब्धिहरू हासिल भएको व्यहोरा अवगत गराउन चाहन्छु ।

सि.न.	बिषयगत श्रोत	ईकाई	परिमाण
१	सडक		
१.१	नया ट्रयाक ओपन	मिटर	३०८००
१.२	ग्रेभल	मिटर	२१५५०
१.३	पक्की स्ल्याव ढलान	मिटर	४१५०
१.४	कालो पत्रे	मिटर	९८१.५
२	पुल पुलेसा		
२.१	बक्स कल्भर्ट	वटा	९
२.२	ट्युमपाईप कल्भर्ट	वटा	२२
२.३	कजवे	वटा	१
२.४	आर.सि.सि कल्भर्ट	वटा	१
३	खानेपानी		
३.१	सार्वजनिक धारा निर्माण	वटा	२७
३.२	मर्मत	वटा	३
३.३	पाईपलाईन विस्तार	मिटर	२२ हजार
३.४	ट्युवेल धारा जडान	वटा	१४
४	भवन		
४.१	सहकारी भवन	वटा	६

४.२	सामुदायीक भवन मर्मत	वटा	४
४.३	धार्मीक भवन तथन सत्तल	वटा	७
५	सिंचाई		
५.१	तटबन्धन	मिटर	२०००
५.२	बोरीङ्ग	वटा	६
५.३	पक्की कुलो	मिटर	२००
५.४	पाईपकुलो	वटा	१४
६	बिद्युतिकरण		
६.१	बिद्युत विस्तार	वटा	३
६.२	अर्थिङ्ग जडान	वटा	१३
७	स्वास्थ्य सम्बन्धी क्रियाकलाप	वटा	८९
७.१	स्वास्थ्य संस्था भवन निर्माण	वटा	५
७.२	स्वास्थ्य चौकी भवन मर्मत	वटा	२
८	बिद्यालय कम्पाउण्ड वाल	मिटर	२८९
८.१	उच्च मा.वि भवन निर्माण	वटा	२
८.२	मा.वि भवन निर्माण	वटा	४
८.३	अधारभुत बिद्यालय	वटा	६
८.४	वाल विकास केन्द्र भवन निर्माण तथा मर्मत	वटा	४
९	कृषी क्षेत्र		
९.१	तरकारी संकलन केन्द्र	वटा	३
९.२	आधुनिक कृषी उपकरण बितरण अनुदान	समुह	७
९.३	कृषी सम्बन्धी विभिन्न क्रियाकलापहरु	वटा	८
९.४	पशुसेवा संग सम्बन्धित विभिन्न क्रियाकलापहरु	वटा	१२

सभाध्यक्ष महोदय,

प्रस्तुत नीति, कार्यक्रम र बजेटका उद्देश्यहरु

क) कोरोना भाईरसबाट उत्पन्न स्वास्थ्य चुनौतिसंग सामना गर्न स्वास्थ्य पुर्वाधार र अन्य आवश्यक प्रवन्ध मिलाउने ।

ख) उपलब्ध श्रोतसाधन र अवसरको उच्चतम परिचालन गरि मनहरीवासी दाजुभाई दिदिबहिनीहरुको आर्थिक सामाजिक विकास गर्ने ।

ग) वातावरणीय प्रभाव मुल्यांकन गरि दिगो विकासका आधारको रुपमा ठुला पुर्वाधार विकास कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

यिनै सम्भावना र चुनौति विच आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तयार गरेको छु जसको लक्षआर्थिक, सामाजिक तथा समन्यायीक विकास सहित मनहरीलाई समृद्ध बनाउनु रहेको छ ।

माथिका लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्नका लागि आगामी आर्थिक वर्षको नीति, कार्यक्रम, प्राथमिकता तथा बजेट प्रस्तुत गर्न गईरहेको छु ।

१. आर्थिक विकास

१.१ कृषि तथा पशुपालन

- खेती योग्य जग्गा बांभो राख्न नपाउने गरि खालि जग्गाहरुमा सामुहिक कृषि को अवधारण अनुरूप समुह मार्फत सामुहिक खेती कार्यक्रम संचालन गरि स्वरोजगार मुलक कार्यक्रम संचालन गर्न प्राविधीक सहयोग साथै अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ ।
- कोरोना भाइरसका कारणले प्रभावित भई बैदेशिक रोजगारीवाट फर्किएका तथा मुलुकका अन्य भुभागवाट फर्किएका रोजगार विहिन भएका व्यक्तिहरुलाई कृषि तथा व्यवसायीक पशुपालन कार्यक्रम मार्फत स्वरोजगार बनाउन आवश्यक प्रवन्ध मिलाईनेछ ।
- कृषि तथा पशुपालन कार्यलाई पुर्ण व्यवसायिक बनाउन उत्कृष्ट कृषक अनुदान कार्यक्रम निरन्तरता दिइने छ ।
- गाई, भैसिमा दिदै आएको निशुल्क कृतिम गर्भाधानलाई निरन्तरता दिईएको छ ।
- तरकारी, माछा र मह जस्ता तुलनात्मक लाभ भएका वस्तुको उत्पादन तथा व्यवसायीकरणलाई प्रोत्साहन गर्दै कृषि जन्य पदार्थ सङ्कलन केन्द्र क्रमश निर्माण गर्दै लगिने छ ।
- माटो परिक्षण सिविर संचालन गरि सबै वडाहरुमा माटो सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- कृषिकार्यको लागि आवश्यक रासायनिक मल तथा मुलविउ तथा उन्नत विज वितरण तथा सोमा अनुदान कार्यक्रमलाई निरन्तरतादिईने छ ।
- अर्ग्यानिक कृषि पकेट क्षेत्रको विकासका लागि एक वडा एक अर्ग्यानिक फर्म स्थापना गर्न प्राविधिक सहयोग र अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ ।
- दुग्ध उत्पादनमा प्रोत्साहन गर्न दुग्ध संकलन केन्द्र डेरीमा दुग्ध विक्रि गर्ने किसानलाई प्रति लिटर रु.एक अनुदान दिदै आइएकोमा शत प्रतिशत वृद्धि गरिप्रति लिटर रु.दुई उपलब्ध गराइनेछ ।
- गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका खेतियोग्य जग्गाहरु बांभो राख्न नपाईने निति अवलम्बन गरिनेछ । परम्परागत खेति प्रणालीलाई प्रतिस्थापन गरि उत्पादनमा विविधिकरण मार्फत कृषिलाई आधुनिकिकरण गरिनेछ ।
- गाउँपालिका स्तरमा भुमी बैंकको स्थापना गरिनेछ । भुमी बैंक मा प्राप्त भएका जग्गाहरु सामुहीक खेती प्रणाली मार्फत परिचालन गरि उत्पादनशिल कार्यमा प्रयोग गरिनेछ ।
- एक वडा, एक क्षेत्र ,एक बालीको नितिलाई प्राथमिकता दिईने छ । हरेक वडाको सम्भाव्यता अध्ययनको आधारमा पकेट क्षेत्रको रुपमा विकास गरि कृषिलाई आधुनिकीकरण गरिने छ ।
- गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका एक हजार लैना पशुहरुलाई विमा गर्न आवश्यक विमा प्रिमिएम रकम मा ५० प्रतिशत अनुदान दिईनेछ ।
- उन्नत नस्लका बोका ५० प्रतिशत अनुदानमा वितरण गर्ने कार्यक्रमलाई अगाडी बढाईने छ ।
- १.२ सहकारी तथा टोल बिकास संस्था
- विपन्न तथा पिछडिएका वर्ग तथा समुदायलाई सहकारीमा संगठित गरी सहकारीलाई सरकार र निजी क्षेत्रको परिपूरकको रुपमा भूमिका खेल्न सक्ने गरी स्थानीय अर्थतन्त्रको सबल स्तम्भको रुपमा विकास गरिनेछ ।

- महिला सहकारी र टोल विकास संस्था मार्फत सिपमुलक, स्वरोजगारमुलक तालिम संचालन गर्नुको साथै अबलोकन भ्रमण सञ्चालन गरी स्वरोजगार, स्वावलम्बी, आत्मनिर्भर नागरीक तयार गर्न जोड दिइने छ ।
- विषय मिल्ने सहकारीहरुको एकिकरणलाई प्रोत्साहित गरीनेछ ।
- टोल विकास संस्थाहरुको नेतृत्व विकास गरि सामाजिक व्यवहार सुधार सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- टोल विकास संस्था मार्फत विभिन्न खाले सचेतना र सरसफाई सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- सहकारीमा आधारित चक्लाबन्दि खेती प्रणलीलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- सहकारीमा आधारित सुपथ मुल्य एग्रीभेटलाई सहयोग गरिनेछ ।

३.३ घरेलु तथा साना उद्योग

- स्थानीय सिपलाई आधुनिकिकरण र व्यवसायिकरण गर्न स्थानीय सिपमा आधारित र श्रम मुलक घरेलु तथा साना उद्योगहरुको व्यवस्थापन क्षमता विकास र प्रवर्द्धन गर्ने कार्यहरु संचालन गरिनेछ,
- परम्परागत पेशा वा सो संग सम्बन्धित सीपको सम्बर्द्धन र विकास गरी तिनलाई व्यवसायको रुपमा विकास गरिनेछ ।
- गाउँपालिकाको उपयुक्त स्थानमा सम्भाव्यता अध्ययन गरी यसै बर्षबाट सार्वजनिक शौचालय सहितको कृषी बजार संचालन गरिने छ ।
- श्रम मुलक घरेलु तथा साना उद्योगहरुको विकास गरि रोजगारी सिर्जनामा सहयोगको लागी गाउँपालिकाबाट तालिम र घुम्तिकोषको व्यवस्था गरिनेछ ।
- महिला उद्यमीहरुको पहिचान र विकासका लागि विभिन्न शिपमुलक तालिमका साथै विउपुँजी अनुदान र प्रविधि हस्तान्तरण गरिनेछ ।
- गाउँपालिका स्तरमा लघु उद्यम विकास कार्यक्रम संचालन गरि साना, घरेलु तथा लघु उद्यमहरुको विकास गर्न शिप, प्रविधि र विउपुँजि उपलब्ध गराउने निति लिईनेछ ।
- स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित लघुउद्यम सञ्चालन गरि स्वरोजगार बनाउने साथै मुल्य श्रृंखलालाई सहकारी मार्फत अगाडी बढाईनेछ ।

१.४ पर्यटन विकास

- पर्यटकिय गुरुयोजना तयार भैसकेको क्षेत्रहरुमा क्रमश प्राथमिकताका आधारमा संरचनाहरु बनाउन सुरु गरिनेछ ।
- रमौली, पर्तापुर, सुनाचुरी,मनहरी पिसपार्क, गोगनपानी भ्युटावर, भिमान सहिदपार्क, चेपाङ कल्चर, वनकरिया होमस्टे पिकनिक स्पट, वडा नं ४मा गोही संरक्षण,वडा नं. ६ मोरङ्गे ताल, ऐतिहासिक मनकामना मन्दिर, वडा नं. ८ मा रानीपोखरी, गढीडांडा सिखर पिकनिक स्पट, वडा नं. ९ पर्यटकिय क्षेत्र पहिचान र विकासका साथै वडा नं १मा टी हाउस लगायत पर्यटकीय सम्भावनाकाक्षेत्रलाई पर्यापर्यटन क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
- विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन तयार भएका देउकोट भ्युटावर, गोगनपानी भ्युटावर, भिमान शहिदपार्क, वनकरिया होमस्टे, ट्रीहाउस लगायतका पुर्वाधार निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
- विभिन्न जातजातिहरुको धर्म, संस्कृति भाषा, लिपि संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन गरी गाउँक्षेत्रको ऐतिहासिक, मौलिक परिचयलाई मजबुत बनाइनेछ ।

- वडा नं. ९ मा रहेको राजमार्ग पिकनिक स्पोर्टलाई मोतीदेवी पार्क नामाकरण गरि आवश्यक पूर्वाधार विकास गर्न लगानी गरिने छ ।
- वडा नं. ३ मा रहेको ऐतिहासिक सिद्धकाली मन्दिरको जिर्णउद्धार गरि तयार भएको डि.पि. आर बमोजिमको कार्यक्रहरु ऋगाडी बढाईने छ ।
- विभिन्न जंगल जिव जन्तु अवलोकन गर्न उपयुक्त हुने वडा नं. ५ मा रहेको शिखर पिकनिक स्थललाई पर्याटकीय क्षेत्रको रूपमा विकासगर्न आवश्यक लगानी गरिने छ ।
- यस क्षेत्रका समाजसेवी स्व. गोपाल बहादुर न्यौपानेको स्मृतीमा मनहरी वडा नं. ९ ज्यामिरेमा **गोपाल स्मृती पार्क** निर्माण गर्दै लगिनेछ ।

२. पूर्वाधार विकास

२.१ सडक

- गाउँपालिकाको गौरवका आयोजनाको रूपमा अगाडी बढाइएको **रजैया लामीटार मकरी सडक अन्तरगत पर्ने ५ वटा पक्की** पुलहरुको निर्माण आगामी दुई वर्षभित्र सक्नेगरि ठेक्का बढाइएको छ । आवश्यक बजेट विनियोजन गरि आगामी दुई आर्थिक वर्षमा सम्पन्न गरिनेछ ।
- अन्य महत्वपूर्ण सडकहरुमा कालोपत्रे गर्ने तथा ढलान गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ। अन्य नयां स्थानको सडकको सम्भाव्यता अध्ययन गरी डी.पी.आर. तयार गरिने छ ।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा प्राथमिकतामा परी विगतदेखि नै क्रमागत रूपमा सञ्चालन भइरहेका सडक आयोजनाहरुलाई बजेट विनियोजन गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- सञ्चालनमा रहेका सडक आयोजनाहरुको लागि नियमित मर्मत सम्भार गर्न **मर्मत सम्भार कोष विनियमावली** बमोजिम निश्चित प्रतिशत रकम कोषमा राख्ने व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- संघ तथा प्रदेश सरकारसंगको सह लगानीका आधारमा समपुरक कोष मार्फत ठुला सडक तथा पुल र तटबन्धन निर्माणको योजना अगाडी बढाइनेछ ।
- सडक निर्माण गर्दा नाला निर्माणलाई अनिवार्य गरी **हरित सडकको** अवधारणालाई कार्यान्वयन गर्दै सडकहरुको दायाँ बायाँ वृक्षारोपण गर्दै लगिने छ ।
- **साभेदारी पूर्वाधार निर्माण कार्यक्रम** अन्तरगत नगद जनसहभागितामा आधारित आयोजनाहरुमा प्राथमिकता दिईने छ । वस्ती स्तरका सडकहरुमा स्ल्याव ढलान तथा कालोपत्रे गर्ने कार्यको लागि कम्तिमा ४० प्रतिशत नगद जनसहभागिता जुटेमा प्राथमिकताका आधारमा समपुरक कोषबाट जुनसुकै बेला लगानी गरिने छ ।
- पूर्बि राप्ती किनार तटबन्धन क्रमागत योजनालाई प्रभावकारी बनाउन केन्द्रीय सरकार समक्ष पहल गरिने छ ।
- गाउँपालिका भित्रका बजार क्षेत्र तथा बजार उन्मुख टोल वस्तीहरुका सडकहरुमा वैकल्पिक उर्जा मार्फत **“उज्यालो सडक” कार्यक्रम** तर्जुमा एंव कार्यान्वयनलाई निरन्तरता दिईनेछ ।

२.२ खानेपानी तथा सरसफाई

- निर्माणको चरणमा रहेका विभिन्न बृहत खानेपानी योजनाहरु यसै आ.व.मा सम्पन्न गर्ने गरि रकम विनियोजन गरी सम्पन्न गरिने छ । सम्पन्न भई संचालनको तयारीमा रहेका आयोजनाहरु तुरुन्त

संचालन गर्न आवश्यक प्रबन्ध मिलाईनेछ । आवश्यकता र मागका आधारमा थप खानेपानी आयोजनाहरूको विस्तृत अध्ययन गरि डि.पि.आर. तयार गरिनेछ ।

- गांउपालिका स्तरीय एक **खानेपानी बोर्ड** गठन गरिने छ । खानेपानी बोर्ड मार्फत सम्पूर्ण योजनाहरूलाई दिगो एवं भरपर्दो रूपमा संचालनको व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- मनहरी गांउपालिकालाई पूर्ण सरसफाई युक्त पालिकाबनाउनको लागि खानेपानी तथा सरसफाईका क्षेत्रमा कार्यरत सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रहरूसंग समन्वय र सहकार्य गरी **पूर्ण सरसफाईका पाँच प्लस एक** सूचकहरूलाई पूर्ण रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याउन पहल गरीनेछ ।
- **ल्याण्डफिल साईड** निर्माण कार्य यसै आर्थिक वर्षबाट शुरुवात गरिनेछ । सरसफाईको क्षेत्रमा सार्वजनिक तथा निजिक्षेत्र परिचालन गर्ने गरि **सार्वजनिक निजि साभेदारी नीति** अवलम्बन गरिनेछ ।

२.३ सिचाई

- कृषि पकेट क्षेत्रहरूको पहिचान गरी **जनसहभागितामा आधारित सिचाई कार्यक्रम**निरन्तर सञ्चालन गरिनेछ ।
- संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको सहलगानीमा संचालन हुने बृहत सिचाई आयोजनाका साथै पालिका स्तरबाट संचालन हुने साना सिचाई कार्यक्रमलाई समेत प्राथमिकतामा राखिनेछ ।
- निर्माणाधिन सिचाई आयोजनालाई प्राथमिकता दिईनुका साथै पुरा भैसकेका योजनाहरूको मर्मत सम्भार कार्य गर्दै पारदर्शि बनाउनको लागि उपभोक्ता समितिलाई तालिमद्वारा सक्षम बनाइनेछ ।
- सिचाई सुविधा कम भएका कृषिक्षेत्रहरूमा डिप बोरिड तथा लिफ्टिड सिचाई आयोजनाहरू संचालन गर्न प्राथमिकता दिइनेछ ।

२.४ विद्युतिकरण एवं वैकल्पिक उर्जा

- विद्युत प्राधिकरणसंगको सहकार्यमा तथा स्थानीय सरकारकै स्रोतबाट काठका पोलहरू प्रतिस्थापन गरिने कार्य निरन्तर गर्दैवडाहरूमा सौर्य उर्जाको प्रयोगलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- न्यून भोल्टेज सप्लाईको कारण भएको अबरोधहरूलाई हटाउन गतविगत देखि संघिय सरकार समक्ष पहलगरिएकोमा हाल सम्म त्यसको ठोस कार्यक्रम शुरुवात नभएको हुदा सो कार्यक्रम यथासिध्द संचालन गर्न आवश्यक समन्वय तथा पहल गरिनेछ ।
- विद्युत सेवा नपुगेका टोल वस्तीहरूमा विद्युत सेवाको पहुच वृद्धि गर्नुका साथै सौर्य वत्ति वितरण मार्फत **“जनताको कर, जनताको घर उज्यालो मनहरी शहर अभियान”**लाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- **“घर भित्रको वायु प्रदुषण मुक्त”**गांउपालिका घोषणा गर्ने अभियानको थालनि गर्न निम्न कार्यक्रम हरुलाई उचित अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ ।
  १. सुधारिएको चूलो जडान ।
  २. गोबरग्याँस प्लान्ट ।
  ३. सौर्य उर्जा ।

२.५ युवा तथा खेलकुद तथा अन्य खेलकुद पूर्वाधार

- संघ तथा प्रदेश सरकारको समेत लगानीमा वडा नं. ७ रमौलीमा क्षेत्रीय स्तरको **मदन भण्डारी स्मृति रंगशाला** निर्माण कार्यलाई संघ तथा प्रदेश सरकार संगको समन्वयमा अगाडी बढाईने छ ।

- युवा लक्षित स्वरोजगारमूलक, सीपमूलक र क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
- गाउँपालिका स्तरिय खेलकुद विकास समितिको संस्थागत विकास गरि समग्र खेलकुद विकासको जिम्बेवारी प्रदान गरिनेछ । उक्त समिति मार्फत खेलकुद सम्बन्धि योजना तर्जुमा गरि खेलकुद प्रशिक्षक नियुक्तिको प्रकृया अगाडि बढाइनेछ ।
- विभिन्न स्तरको फुटबल/अन्यखेलकुद प्रतियोगिता घोषणागरी प्रतियोगिता आयोजना गरिने छ ।
- मकवानपुर गोल्डकप,अध्यक्ष कप फुटवल प्रतियोगिता र उपाध्यक्ष कप महिला भलिबल प्रतियोगिता लाई निरन्तरता दिईनेछ ।
- सार्वजनिक पार्क स्थापना, संरक्षण र सञ्चालन गर्ने कार्यलाई वढावा दिई गाउँपालिका भित्रका व्यायाम केन्द्र तथा योग साधना केन्द्र निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
- राष्ट्रिय युवा परिषदसंगको सहकार्य र समन्वयमा नमुना युवा सांसद सम्बन्धि कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।

३. वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

३.१ वन, वनस्पति, भूसंरक्षण र वातावरण

- विकास आयोजना सञ्चालन गर्दा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने परिपाटीलाई संस्थागत गर्दै लगिनेछ । साथै जलवायु परिवर्तनको नकारात्मक असरलाई न्यूनीकरण गर्न सम्बन्धित निकायहरुको सहकार्यमा विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक पहल गरिनेछ ।
- गाउँपालिकास्तरका हरेक कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गर्दा वातावरण मैत्री बनाई गाउँपालिकामा वातावरण मैत्री स्थानीय शासनको अवधारणालाई कार्यान्वयन तहमा उतार्ने प्रयास गरिनेछ ।
- सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरूसंगको सहकार्यमा वृक्षारोपण र वन संरक्षण कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- ऐलानी पर्ती सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण गर्ने कार्य लाई निरन्तरता दिईनेछ । हालसम्म पहिचान तथा नक्सांकन भएका सार्वजनिक तथा पर्ति जग्गाको संरक्षणगर्न अतिक्रमित जग्गा खालि गराउने तथा खालि जग्गाहरुमा धेरावार गर्नेकार्यलाई प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाइनेछ ।
- विपद व्यवस्थापन संग सम्बन्धित सरकारी तथा गैरसरकारी निकाय संगको समन्वयमा प्रभावकारी विपद व्यवस्थापनको लागी कार्ययोजना बनाई लागू गरिने छ ।सरोकारवालाहरु संग सहकार्य गरी चुरे संरक्षणमा ध्यान दिईने छ ।जोखिम युक्त स्थानमा रहेका एबम् जंगल सिमाना जोडिएका संकटापन्न क्षेत्रमा बसोबास गर्ने तथा बाढी, पहिरो पिडित तथा विस्थापित परिवारलाई स्थानान्तरण वा पुनरस्थापनाको लागि पहल गरिनेछ ।
- चुरे संरक्षण कार्यलाई राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम संग सहकार्य गरि निरन्तरता दिईनेछ ।
- विपद व्यवस्थापन कोष सञ्चालन निर्देशिका बमोजिम विपदबाट प्रभावित परिवारलाई राहत तथा उद्धार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- जलवायु अनुकुलन तथा जैबिक विविधता सम्बन्धि विशेष कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।
- यस मनहरी गाउँपालिकाका केही क्षेत्रहरु चट्याङका दृष्ट «रीकोणले अति संवेदनशिल क्षेत्र देखिएको हुँदा यसबाट हुने जनधनको क्षेती न्यूनीकरण गर्न आवश्यक कार्यक्रम पहिचान गरि कार्यान्वयन गरिने छ ।
- बन पैदाबरमा आधारित काष्ठ उद्योगसंचालनको लागि मापदण्ड लगायतका व्यवस्था परिमार्जन गरी सहजिकरण गर्न नेपाल सरकार समक्ष अनुरोध गरिनेछ ।
- नदीजन्य लगायत प्राकृतिक श्रोतमा आधारित कच्चा पदार्थको उत्खनन् प्रशोधन तथा निकासी कार्यलाई मापदण्ड बनाई कार्यान्वयनमा सहजीकरण गरिने छ ।

- स्थानीय सरकार संचालन ऐन ले दिएको अधिकारलाई प्रयोग गरि मध्यवर्ति क्षेत्र व्यवस्थापन समितिलाई प्रभावकारी बनाईनेछ ।

४. सामाजिक विकास

४.१ बस्ति तथा शहरी बिकाश

- भूमि सम्बन्धि उच्चस्तरिय समिति संगको सहकार्यमा यसै वर्षवाट भूमिहिन सुकुम्वासी , भूमिहिन दलित तथा अव्यवस्थित बसोबासिको लगत संकलन, जग्गा पहिचान तथा जग्गा नापजांच कार्यको शुरुवात गरिनेछ ।
- संघ तथा प्रदेश सरकारको समन्वयमा पर्ति जग्गा छनौट गरि भूमिहिन सुकुम्वासीहरुलाई एकिकृत बस्ती निर्माण गरि बसोबासको प्रबन्ध मिलाईने छ ।
- भू उपयोग नीति तयार पारी व्यवस्थित बस्ति तथा कृषि र संरक्षण योग्य जमिन पहिचान गरीने छ ।
- भवन निर्माण सम्बन्धी मापदण्ड २०७५ लाई कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ ।
- सम्पूर्ण गाउँपालिका क्षेत्रमा भवन निर्माण आचार संहिता कडाईका साथ लागू गरिने छ ।
- जनमुखी जनता आवास कार्यक्रम संचालन गरि गाउँपालिका भित्रका फुसको छाना विस्थापन गरि जस्तापाता वितरण गर्ने कार्यक्रम लाई निरन्तरता दिईनेछ ।
- गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका सार्वजनिक पर्ति तथा सरकारी जग्गाहरुमा रहेको अतिक्रमणलाई निरुत्साहित गर्न तथा त्यस्ता जग्गाहरु गाउँपालिकाको मातहतमा ल्याउने प्रक्रिया अघि बढाउन तथा सार्वजनिक, पर्ति तथा सरकारी जग्गाको संरक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

४.२ शैक्षिक विकास कार्यक्रम

- नेपालको पहिलो बालमैत्री गाउँपालिका धोषण भएको यस पालिका भित्रका सम्पूर्ण बालबालिकाहरुलाई बालमैत्री गाउँपालिका धोषणाका सुचक बमोजिमका न्युनतम सेवा, सुविधा र संरक्षणको कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- गाउँ शिक्षा ऐन २०७५ बमोजिम मा. वि तह सम्मको शिक्षा व्यवस्थित गरिनेछ । शैक्षिक विकास कोषको स्थापना गरिने छ । गाउँपालिका भित्र संचालित सामुदायिक क्याम्पसको स्तरउन्नतीमा सहयोग गरिने छ ।
- शिक्षाक्षेत्रको विकासको लागि विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार सुधार, खानेपानी, फर्निचर लगायत विपन्न जेहेन्दार विद्यार्थीहरुका लागि पोशाक, शैक्षिक तथा खेलकूद सामग्री वितरणको कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- शिक्षामा सवैको पहुच कार्यक्रम संचालन गरि विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरुलाई विद्यालय भर्ना गर्ने र विद्यालयमा उनिहरुको उपस्थितिलाई निरन्तरता दिदै शैक्षिक उपलब्धि वृद्धि गर्न आधारभूत तहको शिक्षालाई निशुल्क तथा अनिवार्य गराउने कार्यलाई तिव्रता दिईनेछ ।
- नेपाल सरकार तथा बागमती प्रदेश सरकारसंगको सहकार्यमा प्राथमिक तहका विधार्थी भाइवहिनीहरुलाई दिवा खाजाको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघका पदाधिकारीहरुको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नुका साथै शिक्षक तथा विद्यार्थीहरुको अभिलेख व्यवस्थापन गरिनेछ ।
- शिक्षक विधार्थी अनुपातका आधारमा शिक्षक दरबन्दि कम भएका विद्यालयहरुलाई विधार्थी संख्याका आधारमा शैक्षिक व्यवस्थापन अनुदान प्रदान गरिनेछ ।

- उत्कृष्ट विद्यालय, शिक्षक तथा उत्कृष्ट अंक प्राप्त गर्ने छात्रछात्रालाई पुरस्कृत गरिनेछ ।
- कम्प्युटर, कृषि तथा भेटेनरी लगायत प्राविधिक शिक्षालयहरु स्थापना गरि संचालनमा सहयोग पुर्याईने छ ।
- मनहरीमा अवस्थित एक मात्र क्याम्पस संचालनको लागि आवश्यक अनुदान सहयोग उपलब्ध गराईनेछ ।
- बाल बिकास सहजकर्ता र विद्यालय कर्मचारीले प्राप्त गर्दै आएको सुविधामा गाँउपालिकाको तर्फबाट मासिक रु १०००/- का दरले प्रोत्साहन रकम उपलब्ध गराईने छ ।

४.३ स्वास्थ्य सेवा

- गाँउ कार्यपालिकाको नियमित मासिक बैठक भत्ता रकम कोरोना भाईरस रोकथाम विपद व्यावस्थापन कोषमा जम्मा गरिने छ ।
- कोरोना भाईरस (कोभिड १९) का कारण श्रृजित असहज परिस्थिति तथा आम मानव जातिमाथि पर्न गएको संकट व्यवस्थापनको कार्यलाई पहिलो प्राथमिकता दिई **मानव जिवन बचाउने** अभियानलाई पहिलो प्राथमिकता दिईनेछ ।
- जोखिम युक्त क्षेत्रबाट फर्किएका नागरिकहरुलाई जिम्मा लिने, सुरक्षित तथा न्यूनतम सुविधा सहीत क्वारेन्टाईनमा राख्ने, रोगी पहिचान भएका नागरिकहरुको उचित उपचार गर्ने र समाजमा पुनस्थापना गराउने तथा आम गाउपालिका वासिहरुलाई भरपर्दो तथा प्रयाप्त सुचना प्रवाह गरि रोगबाट सुरक्षित राख्नेकार्यमा प्रयाप्त स्रोतसाधन र जनशक्ति परिचालन गरिनेछ ।
- कोरोना भाईरसको प्रकोप न्युनिकरण तथा उपचारमा संलग्न स्वास्थ्यकर्मी, सुरक्षाकर्मी तथा फ्रन्टलाईनमा खटने जनशक्तिको सुरक्षा र सुविधामा कुनै कमीहुन नदिने गरि आवश्यक स्रोतसाधन विनियोजन गरिनेछ ।
- स्वास्थ्य सेवालार्ई अझ विश्वासिलो, भरपर्दो र पहुँचयोग्य बनाउन तथा वर्तमान परिस्थितीसंग सामना गर्नसक्ने बनाउन प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र तथा स्वास्थ्य चौकीहरुको आवश्यकतानुसार सुविधायुक्त बनाउँदै लगिनेछ ।
- महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुको सेवाको उचित मूल्यांकन गरिनुको साथै उनिहरुको क्षमता अभिवृद्धि तालिम संचालन र **स्वयंसेविका आयआर्जन कोष** स्थापना गरिनेछ ।
- मनहरी गाउँपालिकाभित्रको नागरिकता भएका सतप्रतिशत आमाहरुको प्रसुती स्वास्थ्य संस्थामा गराउने सुनिश्चितताका लागि महिलाले दुई वटा सम्म सन्तान स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुती गराउदा रु.२००० बराबर प्रोत्साहन स्वरुप पोषण सामाग्री उपलब्ध गराईने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइएकोछ ।
- बालबालिकाहरुलाई खोपको पहुँच अभिवृद्धि गर्दै पूर्ण खोप गाउपालिका घोषणा भैसकेको संदर्भमा स्थायीत्व प्रदान गर्न घोषणा पश्चातकार्यका लागी गाउँघर खोप क्लिनिक निरन्तरता दिईनेछ ।
- समुदाय, ज्येष्ठ नागरिक, अति विपन्न दलित, जनजाती तथा अल्पसंख्यक लोपोन्मुख लक्षित वर्गको स्वास्थ्य सेवामा पहुँच अभिवृद्धि गर्न एकिकृत स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- **थाहा स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम** संचालन गरि अति गरिव तथा विपन्न नागरिकहरुलाई स्वास्थ्य विमामा पहुचको लागि गाउपालिकाको तर्फबाट विमा गर्न **थाहाविमा सहयोग कोषको** स्थापना र संचालनलाई यस आ.व. पनि निरन्तरता दिइएकोछ ।
- अनिवार्य रुपमा जाँच गर्न पर्ने समयमा गर्भ जाँच गराउन आउदाँ पोषणको व्यवस्था सहित उचित प्रोत्साहित गरिनेछ । सिघ्र कुपोषणको चपेटामा परेका बालबालिकाको पहिचान गरी निशुल्क उपचारको व्यवस्था मिलाईने छ ।

- २ छोरी मात्रको जन्म पश्चात स्थायी बन्ध्याकरण गर्ने बिबाहित महिला/पुरुषलाई पोषण सामग्रीको साथै उचित नगद पुरस्कारको कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- मनहरी प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा पन्ध्र शैयाको अस्पताल निर्माण कार्य यसै वर्षबाट शुरुवात हुने भएकोले नयाँ अस्पताल भवन तयार नहुदा सम्मको लागि **वैकल्पिक व्यवस्था गरी स्वास्थ्य सेवा सुचारु गर्न** आवश्यक बजेटको व्यवस्थापन गरिनेछ ।

४.४ महिला

- महिला शसक्तिकरणका लागि मानव वेचविखन, घरेलु हिंसा, बहुबिबाह, नेतृत्व विकास, लैंगिक हिंसा तथाविभिन्न खाले सचेतना, गोष्ठी, तालिम, आयआर्जन, शिपमूलक कार्यक्रमहरुसञ्चालन गरिनेछ ।
- महिलाहरुलाई व्यवसायिकतातर्फ उन्मुख गराउन आवश्यक सीपमूलक, आयमूलक तालिम कार्यक्रमका साथै वेचविखन, हिंसाबाट पिडित अतिविपन्न महिलाहरुलाई प्रविधि हस्तान्तरणको माध्यम बाट आत्मनिर्भरताका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
- घरेलु हिंसा, असुरक्षित वैदेशिक रोजगार, बहुविवाह, मानव वेचविखन लगायत बाट प्रभावित महिलाहरुलाई निशुल्क कानुनी सहायता प्रदान गरिनेछ । त्यस्ता महिलालाई अल्पकालिन संरक्षणका लागि **सेफ हाउस**सञ्चालन गरी आश्रय प्रदान गरिने छ ।
- घरेलु मदीरा उत्पादन वा अन्य सबै प्रकारका मदिरा बिक्री बितरणमा महिला संलग्नतालाई निरुत्साहीत गरिनुको साथै सो पेशामा संलग्न महिलालाई वैकल्पिक आयआर्जनको कार्यक्रममा आबद्ध गराईनेछ । महिलाहरुको आर्थिक सशक्तिकरणका लागि विभिन्न आयआर्जनका कार्यक्रममा लगानी गर्न महिला सहकारी मार्फत **उपाध्यक्ष महिला उत्थान कार्यक्रम** सञ्चालन गरिनेछ ।
- सुरक्षित वैदेशिक रोजगारीका लागि **सुरक्षित आप्रवासन कार्यक्रम** सञ्चालन गरिनेछ ।

४.५ बालबालिका

- नेपालको पहिलो बालमैत्री गाउँपालिका घोषणा भएको यस पालिका भित्रका सम्पूर्ण बालबालिकाहरुलाई बालमैत्री गाउँपालिका घोषणाका सुचक बमोजिमका न्युनतम सेवा, सुविधा र संरक्षणको कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- नेपालको पहिलो बालमैत्री गाउँपालिका घोषणाका लागि तयार गरिएको **लगानी योजना** र सोको दिगोपनाका लागि तयार भएको **पाँच वर्षे रणनीतिक योजना** बमोजिमको कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक बजेट विनियोजन गरिनेछ ।
- बालबालिकाहरुको सुरक्षा सहभागिता र बाल अधिकारको संरक्षणको लागि गाउँबाल संरक्षण समिति र गाउँपालिकाको समन्वयमा **मनमोहन बाल सुरक्षा कार्यक्रम** सञ्चालन गरिनेछ ।
- बालबालिकाहरुको मनोरञ्जनको लागि **एक वडा एक बालमैत्री उद्यान** कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै लगिने छ ।
- बालविवाह, बालश्रम, बालदासत्व विरुद्ध कार्यक्रमहरु बाल संजाल, बाल संरक्षण समिति र गाउँपालिकाको साभेदारीमा गरिनेछ ।
- बालबिवाह रोक्न गाउँक्षेत्र भित्र हुने बिबाहमा छापिने निम्ता कार्डमा बर बधुको अनिवार्य उमेर उल्लेख गर्नुपर्ने व्यवस्था कार्यान्वयनमा ल्याईने छ ।

४.६ अपाङ्गता वा फरक क्षमता भएका नागरिक

- गाउँपालिका क्षेत्रमा निर्माण गरिने सार्वजनिक भौतिक पूर्वाधारहरुलाई अपाङ्गमैत्री बनाईनुका साथै अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको वर्गिकरण गरि सबैले परिचय पत्र प्राप्त गर्न सक्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

- अपाडताको प्रकृति हेरी अपाडता सहायता सामग्रीहरु उपलब्ध गराईने छ ।
- अपाङ्गहरुको जीवनस्तर सुधार गर्ने कार्यलाई विभिन्न तालिम, सचेतना, अन्तरक्रियाकार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- भिन्न क्षमता भएका व्यक्तिको सम्मान र जीवन निर्वाहका लागि सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्रदान, बीउ पूंजी सहितका आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरी आत्मनिर्भरता तर्फ उन्मुख हुने वातावरणको सिर्जना गरिनेछ ।

४.७ जेष्ठ नागरिक

- जेष्ठ नागरिकहरुको विशेष आवश्यकता र भावनालाई कदर गरि सम्मानित एवं सुरक्षित जिवनयापनमा सहयोग पुग्ने गरिजेष्ठ नागरिक सहायता कोषको स्थापना गरिनेछ । उक्त कोष मार्फत जेष्ठ नागरिकको निशुल्क स्वास्थ्य परिक्षण र नियमित खानुपर्ने औसधी निशुल्क वितरणको व्यवस्था मिलाईनेछ ।
- जेष्ठ नागरिकहरुको जिवनयापनलाई सहज र सम्मानित एवम् मर्यादित बनाउन जेष्ठ नागरिकस्नेहघर संचालन संगै कल्याणकारी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- सन्तान बिहिन जेष्ठ नागरीक(आमा बा)हरुका लागी आश्रय भवन निर्माणको पहल गरि संरक्षणको उचित व्यवस्थापन गरिने छ ।
- जेष्ठ नागरिक सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तरगत सामाजिक सुरक्षा रकम वितरण कार्यलाई बैकहरु संग सहकार्य गरि सहज र सरल बनाईनेछ ।

४.८ एकल महिला, आदिवासी, जनजाति तथा उत्पीडित जाती उत्थान

- एकल महिलाहरुलाई समाजमा सम्मानपूर्वक जिवन यापन गर्न सक्षम बनाउन विभिन्न जिविकोआर्जन सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
- सिमान्तकृत, लोपोन्मुख तथा उत्पीडित जातीको संरक्षण तथा विकासका लागि उनीहरुको भाषा तथा सांस्कृतिको संरक्षण गर्नुका साथै एकल महिलाको लागी सीप विकास तथा आयमूलक कार्यक्रमहरुमा पहुंच बृद्धि गरिनेछ ।
- आदिवासी तथा जनजातिहरुको विशिष्ट पहिचान दिने सेवा, वस्तु, संस्कृति, कला तथा वस्तीको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न उपयुक्त स्थानमा संग्रहालयको स्थापना र संरक्षणमा जोड दिईनेछ ।
- दलित वर्गको समग्र आर्थिक उन्नतिको लागि परम्परागत सीप र ज्ञानलाई व्यवसायीकरण गर्नको लागि आवश्यक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । परम्परागत आरनलाई विस्थापित गरि सुधारिएको आरन वितरण गरिनेछ ।

४.९ साहित्य, भाषा, कला, संस्कृति, र पत्रकारीता

- साहित्य, भाषा, कला, संस्कृति संरक्षण एवं सम्बर्द्धनको कार्यलाई निरन्तरता दिन आवश्यक बजेटको व्यवस्था गरि कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ । प्राथमिक तह सम्म मातृ भाषामा अध्ययन गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- सञ्चार माध्यमहरुको विकास र प्रवर्द्धनमा जोड दिदै सुशासन, पारदर्शीता, पर्यटन प्रवर्द्धन र गांउपालिकाले लिएका अग्रसरताहरु वा अभियानहरुको बारेमा जनतालाई सुसुचित गर्ने तथा नागरिकको सल्लाह सुझाव लिने पृष्ठपोषण सँयन्त्रको रुपमा सँचार क्षेत्रसंग सहकार्य गरिनेछ ।
- सञ्चार माध्यमहरुको विकास र प्रवर्द्धनमासहयोग गरिनेछ । लोक कल्याणकारी विज्ञापन वितरणलाई पारदर्शी र मितव्ययी बनाईनेछ ।
- आधारभुत पत्रकारिता तालिम कार्यक्रम संचालन गरि युवायुवतीहरुलाई पत्रकारिता तर्फ आकर्षित गराउने नीति लिईनेछ ।

- विभिन्न विधालयहरु मार्फत साहित्यिक गतिविधिहरु संचालन गर्न प्रोत्साहित गरिनेछ ।

५. सार्वजनिक सेवा तथा क्षमता विकास

५.१ मानव संसाधन विकास कार्यक्रम

- कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरुलाई क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । उपभोक्ता समितिलाई सार्वजनिक निर्माण सम्बन्धि अभिमुखिकरण सञ्चालनलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
- कर्मचारीहरुको मनोबल उच्च राख्न **मौद्रिक गैरमौद्रिक प्रोत्साहन**का साथै अध्ययन अवलोकन भ्रमण र **उत्कृष्ट कर्मचारीलाई पुरस्कृत** गरिनेछ ।
- उत्कृष्ट कार्य गर्ने उपभोक्ता समितिलाई पुरस्कृत गरिने छ ।
- स्थानिय स्तरमा लघुउधम लाई प्रबर्द्धन गरी दक्ष स्वरोजगार उत्पादन गर्न **कम्तिमा १०० युवालाई** तालिम प्रदान गर्ने कार्यक्रम ल्याईने छ ।
- गाउँपालिकाको निर्णय कार्यान्वयन, बजार अनुगमन तथा स्थानीय सुरक्षा समेतका आधारमा विप्लेषण गरि यसै आर्थिक वर्षमा **नगरप्रहरी**को दरबन्दी सिर्जना गरि पदपुर्ति गरिनेछ ।
- यसै आर्थिक वर्ष भित्र**एक थान सुविधा सम्पन्न एम्बुलेन्स** खरिदको प्रकृया अगाडी बढाइनेछ ।

५.२ सूचना, प्रविधि तथा अभिलेख व्यवस्थापन

- सूचना प्रविधिको माध्यमबाट **विधुतिय सुशासन कायम गर्न** गाउँपालिका तथा वडा कार्यालय, स्वास्थ्यसंस्था तथा विधालयहरुमा सूचना प्रविधिको उपयोग बढाईनेछ ।
- अनलाईन कर प्रणालिको स्थापना मार्फत कर, दस्तुर शुल्क अनलाईन वैकिंग प्रणाली मार्फत भुक्तानी गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
- गाँउ स्तरीय सूचना प्रणाली व्यवस्थित गर्न **पालिका सूचना केन्द्र** स्थापना गर्ने कार्य कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ ।
- गाउँपालिकाका नीति कार्यक्रम लगायत महत्वपूर्ण सूचना तथा निर्णयहरुलाई सूचना प्रविधिको माध्यमबाट पारदर्शी बनाईने छ । **मनहरी एप्** प्रयोग गर्न आम नागरीकलाई आब्हान गरिने छ ।
- मुख्य बजार क्षेत्रमा सूचनापाटी स्थापना गरिने छ ।
- जिल्ला तथा गाउँपालिकामा प्रकाशित/प्रशारण हुने एफ.एम.,पत्रिका,अनलाईन खबर लगायत माध्यममा पारदर्शी रुपमा बिज्ञापन वा सूचना सामग्री उपलब्ध गराईने छ ।

५.३ सामाजिक परिचालन

- समुदायमा आधारित कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रहरुबाट पूर्व गठित समूहहरुलाई नै परिचालन गर्ने तथा निस्कृय समूहहरुको पुर्नगठन गरिने छ ।
- सामाजिक सशक्तिकरणको लागी वडा वडामा टोल विकास संस्था गठन गरी समुदायको परिचालन गरिने छ ।
- टोल विकास संस्थाहरुको संस्थागत विकास गर्न गाउँपालिकामा सुचिकृत गर्ने, मसलन्द तथा अन्य सामाग्री सहयोग गर्ने नीति लिईनेछ ।
- टोल विकास समिति मार्फत सरसफाइ तथा जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु संचालन गरिनेछ ।

५.४ गैर सरकारी संस्था/उपभोक्ता समिति तर्फ

- गैर सरकारी संस्थाहरूको परिचालन र समन्वयमा गर्न सकिने सामाजिक परिचालन, तालिम, क्षमता विकास जस्ता कार्यक्रमहरू दुवै पक्षको सहलगानीमा गर्न सकिने गरि नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।
- गाउँक्षेत्रमा कार्यरत रहेका गैर सरकारी संस्थाहरूबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरूको अनुगमनका लागि विशेष व्यवस्था गरिनेछ ।
- आयोजना संचालन सम्बन्धमा उपभोक्ता समितिलाई प्रशिक्षित गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- समयमै र गुणस्तरीय रूपमा योजना सम्पन्न गर्ने उपभोक्ता समितिहरू तथा निर्माण व्यवसायीहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने नीति लिईने छ ।

५.५ आन्तरिक स्रोत परिचालन तर्फ

- सम्पत्तीकर, विज्ञापनकर, व्यवसायकर, घर बहालकरलाई व्यवस्थितरूपमा संकलन गर्न वडा कार्यालयहरूको क्षमता विकास गरिनेछ । करको दायरा फराकिलो पार्न यसै वर्ष भित्र करदाताको लगत संकलन गर्ने कार्यको प्रारम्भ गरिनेछ ।
- अनलाईन वैकिंग प्रणाली मार्फत कर दाखिला गर्न सकिने सुविधा प्रदान गर्न अनलाईन कर प्रणालीको सुरुवात गरिनेछ ।
- आगामी आर्थिक वर्षका लागि करको दर परिमार्जन नगरि करका दायराहरू फराकिलो पार्न नया स्रोतहरूको पहिचान गरिनेछ ।
- गाउँपालिकाको राजश्व परामर्श समिति, राजश्व शाखालाई सुदृढ र सक्षम बनाइनेछ ।
- समयमा कर तथा शुल्क तिर्ने गाउँवासीलाई थप हौसलास्वरूप निश्चित प्रतिशत छुट दिने तथा समयमा कर तथा शुल्क नतिर्ने गाउँवासीलाई जरिवाना गर्ने तथा वार्षिक रूपमा सबैभन्दा बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

५.६ अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण

- अनुगमन प्रणालीलाई छिटो छरितो तथा वस्तुविष्ट बनाउन अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिलाई साधन स्रोतको कमि हुन दिईने छैन । अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण पछ्यात प्रतिवेदन दिने र सोका आधारमा पृष्ठपोषण लिने कार्यलाई थप व्यवस्थित बनाईनेछ ।
- गाउँ क्षेत्र भित्र सञ्चालित योजना तथा कार्यक्रमहरूको नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणाली (Result Based Monitoring System) को मर्मअनुसार अनुगमन र मुल्याङ्कन कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
- गाउँपालिकाबाट संचालित कार्यक्रमहरू अनुगमन पछ्यात मात्र भुक्तानी दिईनेछ ।
- गाउँपालिका क्षेत्रभित्र अन्य निकायहरूबाट संचालित आयोजना तथा कार्यक्रमको पनि अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्न अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।

५.७ संगठन तथा सुशासन तर्फ

- स्थानीय निकायका कर्मचारीहरूको क्षमता विकास तथा कार्यप्रति उत्प्रेरित गर्न आवश्यकतानुसार तालिम, गोष्ठी तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालनलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- विद्यमान सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण प्रकृयालाई अझ बढी व्यवस्थित र सुलभ बनाइने छ । भत्ता प्राप्त गर्ने नागरिकहरूको नामावली गाउँपालिकाको Website मा राख्ने व्यवस्था समेत मिलाइनेछ ।

- स्थानीय तहमा सञ्चालित विभिन्न परियोजनालाई पारदर्शी, दिगो र व्यवस्थित बनाउन सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परीक्षण र सार्वजनिक परीक्षण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- उच्चस्तरको कार्यसम्पादन रहेका कर्मचारीलाई प्रोत्साहनका लागि नगद पुरस्कार तथा सम्मानको व्यवस्थालाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण तथा पञ्जिकरण कार्यलाई व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा आबद्ध गरिनेछ ।
- स्थानीय न्यायिक समिति मार्फत शान्ति, सद्भाव र न्यायको अनुभूति गर्न सक्ने वातावरण निर्माण गरिनेछ ।

सभाध्यक्ष महोदय,

यी तोकिएका कार्य अगाडी बढाउनका लागि कूल रु ७६१६३५४२०/-को बजेट विनियोजन गरेको छु । उक्त विनियोजित रकम खर्च गर्नको लागि नेपाल सरकार वित्तिय समानिकरणबाट १२५५०००००/-, बागमती प्रदेश सरकार वित्तिय समानिकरण अनुदान बाट रु १०३८४०००/-, नेपाल सरकार सशर्त अनुदानबाट १८४४०००००/-, बागमती प्रदेश सशर्त अनुदानबाट रु २५४५५०००/-, राजस्वको स्रोत बाण्डफाण्डबाट रु १५६३९६४२०/-, बन रोयल्टीबाट रु ५००००००/- र अन्य सशर्त अनुदान, सामाजिक सुरक्षा रकम तथा आन्तरीक राजस्व परिचालन बाट रु २५४५०००००/- प्राप्त हुने अनुमान गरीएको छ ।

उक्त स्रोत मध्येवाट चालु खर्चतर्फ कुल रु ३१५५५५४२०/- (कुल विनियोजनको ४१.४३ प्रतिशत) र पुँजगत कार्यक्रम तर्फ रु ४४४६०८००००/- (कुल विनियोजनको ५८.५७ प्रतिशत) रकम विनियोजन गरेकोछु ।

सभाध्यक्ष महोदय,

यस निति कार्यक्रम र बजेट कार्यान्वयनबाट मनहरी गाउँपालिकाले कोरोना भाईरस (कोभिड १९)वाट उत्पन्न मानविय संकटवाट मनहरी वासि दाजुभाई तथा दिदीबहिनीहरुलाई सुरक्षित राख्न, यस्ता प्राकृतिक प्रकोप तथा महामारीवाट सुरक्षित बनाउन केहि मद्दत पुग्ने विश्वास लिएको छु । यसै गरी नियमित विकास प्रकृया अन्तरगतविनियोजित कार्यक्रम र बजेट मार्फत मनहरी गाउँपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक तथा मानविय क्षमता विकासका गतिविधि सम्पादन गरि मनहरी गाउँपालिकालाई सक्षम र समृद्ध बनाउदै लाने विश्वास लिएको छु । हामीले विकासका ठुला पुर्वाधार निर्माणका लक्ष्यसाथ शुरु गरेको यस वर्षको कार्यक्रमले पक्कै पनि ठोस परिणाम दिनेछ भन्नेमा म विश्वस्त छु । मनहरी गाउँपालिकाको समृद्धिका लागि सहयोग र सद्भाव राख्नुहुने नेपाल सरकार, बागमती प्रदेश सरकार, यस क्षेत्रका आम नागरिक, नीजि क्षेत्र, सरकारी तथा गैह्र सरकारी क्षेत्र, सामुदायिक संस्था, संचारकर्मी लगायत प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । विनियोजित कार्यक्रम तथा बजेट कार्यान्वयनमा सम्बन्धीत सबैपक्षको सहयोग रहने अपेक्षा गरेको छु । बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमाको क्रममा: मार्गनिर्देश गर्नुहुने गाउँकार्यपालिका सदस्यहरुमा आभार प्रकट गर्दछु । साथै सुभावा तथा सल्लाह प्रदान गर्नुहुने सम्पूर्ण राष्ट्रसेवक कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवालाहरुलाई धन्यवाद प्रकट गर्दछु ।

अन्त्यमा,

कोरोना भाईरसका कारण असहज वनीरहेको मानविय सभ्यताको रक्षा, रोग, भोक र गरिविको दुष्चक्रवाट माथि उठने हाम्रो साभ्ना प्रयासमा सबैको उत्तिकै योगदान आजको आवश्यकता हो । असिमित मानविय तथा सामाजिक आवश्यकता तथा चाहना विचसिमित साधनद्वारा समृद्धी हासिल गर्न कुशल र मितव्ययी व्यवस्थापन जरुरी रहेको हुन्छ । यस स्थानीय सरकारद्वारा विनियोजित बजेट तथा कार्यक्रमले आर्थिक, सामाजिक विकासका अनेकौ सम्भावनाका ढोकाहरु पहिल्याएकोसन्दर्भमा सबै एकबद्ध भयौं भने समृद्धि सम्भव देखिन्छ ।

धन्यवाद ।